

Implementering av målbilder för god miljöhänsyn 2017

Regeringsuppdrag

© Skogsstyrelsen, oktober 2017

Författare

Andreas Eriksson
Maria Högvall Nordin

Omslagsbild

Michael Ekstrand

Grafisk produktion

Annika Fong Ekstrand

Upplaga

Finns endast som pdf-fil för egen utskrift

Innehåll

Förord	5
Sammanfattning	6
Uppdragets inriktning, avgränsning och genomförande	8
Bakgrund	9
Gemensam förvaltning av målbilder för god miljöhänsyn	10
Implementering hos branschen och andra intressenter	12
Utbildning	14
Uppföljningssystem	15
Kommunikation av målbilder för god miljöhänsyn	16
Implementering hos Skogsstyrelsen	18
Rådgivning och kommunikation	18
Objektsvis dialog	18
Informationsmaterial	18
Uppdragsverksamhet	19
Inventering och statistik	19
Uppmätt miljöhänsyn i skogsbruket	20
Hänsynskrävande biotoper	20
Skyddszoner	20
Skogliga impediment	21
Kulturmiljöer	22
Upplevelsevärden	22
Transport över vattendrag	23
Väl kända lagkrav och ökad samsyn om sektorsansvaret	24
Väl kända lagkrav	24
Ökad samsyn om sektorsansvaret	24
Diskussion och slutsatser	26
Litteratur/källförteckning	29
Internetkällor (kronologisk ordning i rapporten)	30
Bilagor	31
Bilaga 1 Intervjurespondenter	32

Förord

Med denna rapport avrapporterar Skogsstyrelsen till regeringen uppdraget att redovisa hur arbetet med implementering av målbilder för god miljöhänsyn fortgår.

Dessa målbilder har utvecklats gemensamt inom skogssektorn med syfte att uppnå en bättre miljöhänsyn i skogsbruket. Det är ett arbete som präglas av långsiktighet och kräver uthållighet i agerandet.

Skogsstyrelsen har fortsatt stor tilltro till målbildsarbetet. Vi bedömer att det finns fortsatt en stark vilja i branschen att arbeta med målbilderna. Vi ser också att målbilderna är på god väg att etableras som norm i skogssektorns arbete med miljöhänsyn.

Jönköping i oktober 2017

Herman Sundqvist
Generaldirektör, Skogsstyrelsen

Andreas Eriksson
Skoglig handläggare, Skogsstyrelsen

Sammanfattning

Skogsstyrelsen konstaterade 2011 att en orsak till bristande miljöhänsyn i skogsbruket berodde på att det inte fanns en tillräcklig samsyn mellan myndigheten och skogsbranschen om vad som krävs i hänsynstagande för att uppnå det skogspolitiska miljömålet och miljökvalitetsmålen. Genom ett brett sammansatt dialogprojekt arbetades det fram gemensamma målbilder för god miljöhänsyn där de första publicerades 2013. Den fortsatta förvaltningen och utvecklingen av nya målbilder har sedan organiserats via en samverkansgrupp.

Regeringen har visat stort intresse av att följa arbetet med implementeringen av dessa målbilder. Skogsstyrelsen fick därför i regleringsbrevet för både 2016 och 2017 i uppdrag att redovisa hur det gemensamma arbetet med implementering av målbilder för god miljöhänsyn fortlöper hos myndigheten, branschen och hos andra intressenter. I detta uppdrag ingick också att redovisa resultat i form av uppmätt miljöhänsyn.

Skogsstyrelsen gjorde en redovisning av arbetet hösten 2016 och denna rapport innebär avrapportering av årets uppdrag.

I den gemensamma målbildsförvaltningen fortskrider arbetet och det senaste året har fyra nya målbilder samt revideringar av åtta befintliga gjorts tillgängliga. Dessutom har introducerande vägledning till några målbilder utarbetats. Ytterligare målbilder är också under utveckling.

Implementeringen av målbilder hos myndigheten berör i första hand verksamheterna för rådgivning och information, uppdrag samt inventering och statistik. Under det senaste året har arbetet fortlöpt med rådgivning i form av objektsvis dialog samt en mängd informationsinsatser. Via uppdragsverksamheten har ingen försäljning av målbildskurser gjorts trots att branschen fortsatt utbildar egen personal och entreprenörer. Inom inventerings- och statistikverksamheten är det ett pågående arbete med att utveckla den nya hänsynsuppföljningen där ytterligare komponenter driftsätts senare i år.

Via respondentintervjuer har inställningen till implementeringen i branschen fångats upp. Ett särskilt fokus har varit på uppföljningssystem och kommunikationsinsatser. Här ser vi fortsatt att branschen gör stora insatser för att utbilda berörda och att både utbildning och uppföljning byggs in i befintliga system. Det skapar en förutsättning för ett långsiktigt arbete med målbilderna. Vi ser dock stora skillnader mellan olika organisationer när det gäller synen på begreppet gemensamma målbilder och vems ansvar det är att dessa implementeras.

Redovisningen av resultat från Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning visar inte på några stora förändringar. Vår bedömning är att det inte kan förväntas några tydliga effekter av implementeringsarbetet ännu. För några miljöfunktioner syns en svagt positiv utveckling, för andra en mer neutral trend. Resultaten är svårtolkade vid nedbrytning på geografisk nivå eller i ägarkategorier.

Skogsstyrelsen drar utifrån detta arbete fem huvudsakliga slutsatser.

- Skogsstyrelsen har fortsatt stor tilltro till målbildsarbetet. Vi bedömer att det finns fortsatt en stark vilja i branschen att arbeta med målbilderna. Vi ser också att målbilderna är på god väg att etableras som norm i skogssektorns arbete med miljöhänsyn.
- Implementeringen av målbilder bör ses som en del av en större helhet i arbetet att nå förbättrad miljöhänsyn i skogsbruket. Varje ingående del bör adressera sitt specifika problem och insatserna bör förstärka varandra snarare än konkurrera.
- Det behövs en större enighet i skogsbranschen och hos Skogsstyrelsen om ansvarsfördelningen för implementering och kommunikation av målbilder för god miljöhänsyn.
- Det är positivt att implementering av målbilder och uppföljning av miljöhänsyn byggs in i befintliga strukturer eftersom det säkerställer den långsiktighet som är viktig i målbildsarbetet.
- Hänsynsuppföljningen redovisar övergripande ingen tydlig riktning på hänsynstagandet. Det är önskvärt att den nya hänsynsuppföljningen kan leverera underlag till lärande analyser i syfte att förbättra hänsynstagandet. Utvecklingen av uppföljningssystem behöver förankras bredare i skogssektorn än vad som nu är fallet.

Uppdragets inriktning, avgränsning och genomförande

Skogsstyrelsen fick i regleringsbrevet för 2017 följande uppdrag:

Skogsstyrelsen ska redovisa hur det gemensamma arbetet med implementering av målbilder för god miljöhänsyn fortlöper hos myndigheten, branschen och hos andra intressenter. Resultaten i form av uppmätt miljöhänsyn i skogsbruket ska redovisas. Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Näringsdepartementet) senast den 15 oktober 2017.

Motsvarande uppdrag fanns även i föregående års regleringsbrev och avrapporterades via Skogsstyrelsens meddelande 9/2016¹. Den nu föreliggande rapporten behandlar därför i huvudsak det arbete med implementering av målbilder för god miljöhänsyn som skett sedan dess. Det motsvarar ungefär perioden från sommaren 2016 till sommaren 2017.

Information om implementeringsarbetet hos branschen och hos övriga intressenter är inhämtat via respondentintervjuer med företrädare för skogsbrukande organisationer.

Information om implementeringsarbetet inom myndigheten berör framförallt rådgivningsverksamheten, inventeringsverksamheten och uppdragsverksamheten.

Dessutom beskrivs det senaste årets arbete inom samverkansgruppen för förvaltning av målbilder för god miljöhänsyn.

I uppdraget ingick även att redovisa resultat av uppmätt miljöhänsyn i skogsbruket. Denna redovisning bygger på Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning. Några resultat från branschens egenuppföljning har inte inhämtats.

För att sätta implementeringen av målbilderna i ett sammanhang görs också en mindre utvidgning av uppdraget genom att kortfattat belysa Skogsstyrelsens arbete med tillsyn och sektorsdialog.

---

¹ Claesson, S., Eriksson, A., Forsberg, O. m.fl. 2016. Implementering av målbilder för god miljöhänsyn. Meddelande 9/2016. Skogsstyrelsen.

Bakgrund

Målbilder för god miljöhänsyn har utvecklats inom ramen för den Dialog om miljöhänsyn som påbörjades 2011. En första version publicerades 2013². Avsikten med målbilderna är att de ska leda till en ökad samsyn kring vilken miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder som krävs för att nå det skogspolitiska miljömålet och miljö kvalitetsmålen. Efter 2013 har målbilderna reviderats och nya utvecklats inom ramen för en sektorsgemensam förvaltningsorganisation.

Under 2014 beslutade regeringen om ett etappmål inom miljömålssystemet som innebär att senast 2015 är de förväntningar som samhället har på miljöhänsyn i skogsbruket tydliggjorda och kända för skogsbruket så att de får en praktisk tillämpning³. Målbilderna har setts som en viktig åtgärd för att etappmålet ska nås och vid 2016 års uppföljning av etappmålet konstaterade Skogsstyrelsen att samhällets förväntningar på skogsbruket fått en praktisk tillämpning även om det finns variationer mellan företagen i ambitionsnivå⁴. Regeringen gjorde senare också bedömningen att etappmålet hade uppnåtts⁵.

Skogsstyrelsen redovisade 2016 års uppdrag i Meddelande 9/2016. I redovisningen drar Skogsstyrelsen slutsatsen att målbilderna har fått stort genomslag i skogsbruket när det gäller andelen aktörer som har för avsikt att följa målbilderna, har reviderat styrande dokument och infört dem i sina riktlinjer. Nästan alla tjänstemän och entreprenörer som är aktiva vid förnygringsavverkning är utbildade om målbildernas innehåll⁶. Även en stor del av Skogsstyrelsens medarbetare har utbildats i målbilderna. Informationsmaterial har tagits fram samt rådgivnings- och informationsinsatser har genomförts.

---

² Andersson, E., Andersson, M., Birkne, Y. m.fl. 2013. Målbilder för god miljöhänsyn. En delleverans från Dialog om miljöhänsyn. Rapport 5/2013. Skogsstyrelsen.

³ Regeringskansliet 2014. Miljödepartementet. Regeringsbeslut M2014/593/Nm. Etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.

⁴ Naturvårdsverket 2016. Miljömålen. Årlig uppföljning av Sveriges miljö kvalitetsmål och etappmål 2016. Rapport 6707.

⁵ Regeringskansliet 2017. Miljö- och energidepartementet. Biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Kontrollstation 2016. Departementsskrivelse Ds 2017:32.

⁶ Claesson, S., Eriksson, A., Forsberg, O. m.fl. 2016. Implementering av målbilder för god miljöhänsyn. Meddelande 9/2016. Skogsstyrelsen.

Gemensam förvaltning av målbilder för god miljöhänsyn

En viktig grund för förvaltning av målbilderna är att dessa används av skogssektorns organisationer i den dagliga verksamheten. Genom detta uppstår behov av kompletteringar eller revideringar av målbilderna. För att hantera arbetet med utveckling och kommunikation av målbilderna finns sedan hösten 2014 en samverkansgrupp bestående av representanter för myndigheter och skogsbranschen⁷. Samverkansgruppen ska arbeta med utveckling och ständiga förbättringar av de målbilder för god miljöhänsyn som utvecklats inom projektet Dialog om miljöhänsyn. Syftet med samverkansgruppen är även att den ska underlätta implementeringen av målbilderna i berörda myndigheter, organisationer och företag. Samverkansgruppen tar årligen fram en arbetsplan för målbildsförvaltningen. Observera att samverkansgruppen inte har något ansvar att koordinera arbetet med tillämpning och implementering i skogssektorns organisationer. Det ansvaret vilar på respektive organisation.

I slutet av 2016 publicerade samverkansgruppen en rapport innehållande både nya målbilder, revideringar av befintliga målbilder samt introduktioner till målbilderna⁸.

De nya målbilderna är

- Sandtallskog (tillägg till hänsynskrävande biotoper)
- Hänsyn vid terrängkörning
- Användandet av kulturstubbar
- Kommunikation vid skogsbruksåtgärder

Större revideringar har gjorts av de befintliga målbilderna:

- Kantzon mot våtmark
- Fossil åker och röjningsröseområden (delvis ny)
- Kolningsanläggningar
- Lämningar efter äldre tiders renskötsel
- Närskog
- Friluftsskog
- Uppehållsplatser
- Stigar och leder

⁷ Skogsstyrelsen. Rådgivande grupper. 2017-03-28. www.skogsstyrelsen.se/om-oss/organisation/radgivande-grupper/samverkansgrupp-for-forvaltning-av-malbilder-for-god-miljohansyn/ (Hämtad 2017-09-21).

⁸ Andersson, E., Andersson, M., Blomquist, S. m.fl. 2016. Nya och reviderade målbilder för god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder. Rapport 12/2016. Skogsstyrelsen.

Introduktionerna är tänkta att fungera som användarhandledning till målbilderna och fyra sådana finns framtagna:

- Introduktion till målbilder för god miljöhänsyn
- Introduktion till målbilder för hänsynskrävande biotoper
- Introduktion till målbilder för hänsyn till friluftsliv och rekreation
- Enkel handledning till kulturmiljövården

Under senaste året har samverkansgruppen utvecklat och remitterat ytterligare fyra målbilder som kommer att publiceras i höst/vinter. Dessa är:

- Träd och buskar med naturvärden
- Död ved
- Skyddsdikning
- Rensning och annat underhåll av diken

Ytterligare förslag på målbilder har tagits fram under 2017 och dessa kommer att remitteras under hösten/vintern. Det gäller bland annat målbilder för:

Hänsyn vid uttag av grenar, ris och toppar

- Lövbiotoper inklusive ädellöv
- Nyskapande och återskapande av naturvärden
- Kulturmiljöer vid vatten och vattendrag
- Hänsyn skogsbruk-renskötsel

Samverkansgruppen har under året varit med att påbörja ett arbete med en kontrollstation för målbildsarbetet. Resultatet från denna kommer att färdigställas under 2018.

Sedan 2013 har en stor mängd målbilder tagits fram och det finns en risk för att skogssektorn och Skogsstyrelsen inte kan hantera utbildning, omskrivning av styrande dokument med mera i samma omfattning framöver. Samtidigt finns behov av att också avsätta resurser för uppföljning och utvärdering. Skogsstyrelsen ser därför arbetet med den kommande kontrollstationen som mycket viktigt. Vi ser det som ett tillfälle för avstämning med skogssektorn om det fortsatta arbetet.

Implementering hos branschen och andra intressenter

Skogsbranschens aktiviteter för att implementera målbilder för god miljöhänsyn har undersökts utifrån en kvalitativ ansats. Detta till skillnad från förra årets redovisning som innebar en kvantitativ beskrivning av införandet hos de 50 största aktörerna.

Via respondentintervjuer med 10 företrädare för skogsbrukande organisationer har vi försökt fånga de mest centrala tankarna om implementeringen av målbilder för god miljöhänsyn.

Respondentintervjuer är en kvalitativ metod för att fånga människors uppfattningar eller föreställningar om olika företeelser man vill komma åt⁹. Urvalet av respondentpersoner gjordes därför med syfte att uppnå maximal variation. I denna undersökning finns därför företrädare från stora skogsbolag med eget markinnehav, skogsägarföreningar, både stora och små sågverksföretag samt stift och kommunal verksamhet. Organisationerna uppvisar också en geografisk spridning över landet¹⁰. Detta är viktigt att komma ihåg vid jämförelse med förra årets rapport. Den byggde på en enkätundersökning av de största aktörerna där också svaren viktades utifrån vilken påverkan (årlig avverkad areal) varje organisation har. Metoden som använts i år kompletterar men förändrar inte den bilden.

Intervjuerna som bedrevs i samtalsform har utgått från tre aspekter på implementeringen. Den första var en frågeställning om vilka aktiviteter som genomförts av den egna organisationen under det senaste året. Här var inte syftet att fånga alla aktiviteter utan primärt vilka typer av aktiviteter som genomförts. Den andra frågeställningen handlade om uppföljningssystem för miljöhänsyn. Detta med anledning av de slutsatser och förslag på fortsatt arbete som gavs vid förra årets redovisning. Den tredje och sista öppna frågeställningen handlade om kommunikation av målbilder för god miljöhänsyn.

Baserat på respondentintervjuerna har vi funnit att arbetet med implementering av målbilder för god miljöhänsyn kan beskrivas utifrån två dimensioner, kunskap och intresse. Observera att intresset avser implementeringsarbetet i den egna organisationen, inte engagemanget i gemensamma aktiviteter med andra aktörer. I båda dimensionerna finns en skala från hög till låg där aktörer i skogsbranschen kan befina sig. Utifrån detta får vi fyra huvudtyper av aktörer (*figur 1*).

⁸ Esaiasson, P., Giljam, M., Oscarsson, H., Towns, A. & Wägnerud, L. 2017. Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle individ och marknad. Femte upplagan. Stockholm.: Wolter Kluwer Sverige AB

⁹ Se *bilaga 1* för förteckning över respondenter.

		Intresse	
		Hög	Låg
Kunskap	Hög	Normdrivande	Skeptiska
	Låg	Villiga	Bortglömda

Figur 1. Schematisk bild av huvudtyper av aktörer baserat på kunskap om och intresse för implementering av målbilder för god miljöhänsyn.

En typ av aktörer har både hög kunskap om målbilderna och ett högt intresse av att arbeta med dem. Dessa aktörer har därmed investerat resurser (framförallt tid) och skaffat sig en position är de har starkt inflytande över utformning och användandet av målbilderna. Vi kallar därför denna typ av aktörer för *normdrivande*.

En annan typ vi identifierat är de *villiga*. Aktörer av denna typ är sådana som har ett högt intresse av målbilderna och vill utveckla och förbättra hänsynstagandet i sitt skogsbrukande men de har en låg kunskap om målbildernas innehåll. Orsaken till detta kan till exempel vara att det är små organisationer som inte har resurser att engagera sig i arbetet.

Den motsatta positionen till de *villiga* är de *skeptiska*. Dessa aktörer har en hög kunskap om målbilderna men har ett lågt intresse av att arbeta med dem. Precis som för den förra typen kan det bero på att de är små organisationer med små resurser. Skillnaden är att denna typ av aktörer gjort ett medvetet val att inte arbeta med målbilderna. Orsakerna till detta kan vara flera till exempel att aktörerna har en annan syn på miljöhänsynstagandets omfattning eller inriktning eller att man inte ser något mervärde för den egna organisationen.

Den sista typen är de som kombinerar låg kunskap med lågt intresse av att arbeta med målbilderna. Dessa aktörer är åtminstone ur ett nationellt perspektiv små organisationer och vi kallar dem därför i detta sammanhang för de *bortglömda*.

Eftersom detta har varit en kvalitativ undersökning via respondentintervjuer finns ingen möjlighet att kvantifiera dessa typer. Vi kan alltså inte säga hur stora de olika grupperna är sett till avverkad areal eller liknande. Baserat på vår övriga kännedom om målbildsarbetet är det dock rimligt att tro att den sista gruppen, de *bortglömda*, utgör en mycket liten del av skogsbranschen.

En grundförutsättning är att de som ingår i den *normdrivande* gruppen känner ett mervärde av att befinna sig där. Även dessa behöver motiveras genom positiv återkoppling på det arbete de gör som föregångare.

För att de olika grupperna ska kunna förflyttas mot den *normdrivande* gruppen, har följande behov identifierats:

- Villiga – behöver i första hand stöttning för att kunna prioritera ett mer aktivt arbete med målbilder.
- Skeptiska – behöver motiveras till att bli mer aktiva, ett första steg är att undersöka gruppens invändningar mot målbildsarbetet.

- Bortglömda –behöver kunskap om målbildsarbetet för att ge dem chansen att avgöra i vilken utsträckning de vill engagera sig.

Vi har valt att kalla en grupp för normdrivande eftersom målbildsarbetet också går att förstå som en normbildningsprocess. En sådan genomgår tre stadier av utveckling¹¹ (figur 2). Först finns en fas där normer uppkommer eller formuleras. Vid en viss balanspunkt tippas processen över i en kaskadfas för att slutligen övergå i en internaliserad fas. I alla faser finns olika aktörer som med olika motiv agerar. I uppkomstfasen handlar det ofta om att enstaka individer i olika organisationer, vi kan kalla dem normentreprenörer eller eldsjälur, börjar formulera en ny norm för sitt handlande. Motiven kan vara altruistiska, ideologiska eller liknande och de agerar framförallt genom att övertala andra aktörer. När dessa normentreprenörer vuxit sig tillräckligt starka ser vi en kaskadfas där det är organisationer snarare än individer som driver arbetet. Motiven skiftar också till att handla om legitimitet, varumärke med mera. De viktigaste arbetsinsatserna handlar nu om att demonstrera normen och att institutionalisera den. I den sista fasen när normen har etablerats syns mer institutionella aktörer som regelverk och byråkrati. Motiven handlar nu om samsyn och enhetlighet och agerandet har nu övergått till en vana.

	Uppkomstfas	Kaskadfas	Etablerad norm
Aktör	Individer i organisationer, normentreprenörer	Organisationer	Regelverk, byråkrati
Motiv	Altruism, ideologi	Legitimitet, varumärke	Samsyn, enhetlighet
Dominerande mekanism	Övertalning	Demonstration, institutionalisering	Vaneagerande

Figur 2. Schematisk bild över normbildningsprocessen. Baserad på Finnemore & Sikkink 1998.

Målbildsarbetet kan sägas ha kommit över balanspunkten mellan första och andra fasen och vi ser en slags kaskadfas i implementeringen. Det vill säga att arbetet drivs inte längre enbart av en kärna med eldsjälur. Dessa är fortfarande viktiga men arbetet stöttas nu av organisationer och deras struktur, till exempel för verksamhetsplanering och budgetering, vilket gör att implementeringen inte är lika personberoende. I vissa delar ser vi också att målbilderna är på god väg att bli en etablerad norm. Till exempel institutionaliseras arbetet genom regelverken för PEFC och FSC. Vi ser också aktörer poängtera enhetlighet och att lämna hänsyn utifrån vissa målbilder mer eller mindre börjar bli en vana snarare än ett medvetet agerande.

Utbildning

Vid respondentintervjuerna framträder ett tydligt fokus på utbildning i det gångna årets aktiviteter. Huvudsakliga målgrupper har som tidigare år varit egen fältpersonal och entreprenörer. Men det finns också exempel på att ytterligare

¹¹ Finnemore, M. & Sikkink, K. 1998. International Norm Dynamics and Political Change. International Organization 52, 4, Autumn 1998, sidorna 887–917.

steg tas med utbildning av skogsägare. Även i utbildning av entreprenörer finns exempel på breddade målgrupper med entreprenörer som inte håller på med föryngringsavverkning utan jobbar med markberedning, plantering, förröjning och gallring. Utbildningarna sker också i allt större grad utan Skogsstyrelsens ledning eller medverkan. Utbildningarna har inte alltid varit avgränsade till målbilderna utan även andra åtgärder till förbättrad miljöhänsyn till exempel för att minska markskador via *spårlös drivning, den rätta vägen* eller liknande. Vi ser också exempel på genomförda utbildningar inom artskyddsförordningen.

”Utbildningarna i skonsam drivning har genomförts i samarbete med en konsult och Skogforsk. Målbildsutbildningar i egen regi med viss stöttning av Skogsstyrelsen lokalt.”

Det är också tydligt att det pågår ett arbete att strukturera upp utbildningsverksamheten i redan existerande system som till exempel SYN-kurser och Skogsskötselskolan.

”Jag anser att det är viktigt att årligen hålla kunskaper à jour och kvittera kompetensen.”

”Har utvecklat ett starkare ledningssystem inom miljö och kvalitet. Bra sätt att sätta in nyanställda i arbetet.”

”Entreprenörerna gavs möjlighet att förnya sin SYN-kompetens i samband med utbildningen.”

”Målbilderna har vävts in i och är styrande för de revisioner som ändå görs.”

I intervjuerna ges också intrycket att målbildernas utformning är mer lämpat som underlag för utbildning än som direkt instruktion till en maskinförare eller avverkningsplanerare. Detta upplevs som positivt eftersom det inbjuder till diskussion om tillämpning och ger ett visst tolkningsutrymme.

Uppföljningssystem

När det gäller att följa upp miljöhänsynstagandet framträder i ännu högre grad en koppling till befintliga system. En grund är skogscertifiering (PEFC och FSC) med de interna och externa revisioner som följer av de certifikaten. En annan grund är miljö- och kvalitetsledningssystem som kräver dokumentation, återrapportering med mera. Det finns en spridning i ambitionsnivå för uppföljning av miljöhänsyn och i vilken utsträckning målbilderna har fått en direkt påverkan på de befintliga uppföljningssystemen. En indirekt påverkan finns genom att PEFC och FSC beaktar målbilderna i sitt arbete.

”Certifieringskraven ligger i grunden för arbetet. Upplever att alla känner till det, även om man inte kan hänvisa till en specifik målbild alla gånger. Utöver det ingen egen kontroll.”

”Har en regelbunden stickprovsuppföljning av föryngringsavverkning, gallring, markberedning, plantering och röjning. Dessutom utför entreprenörerna kvalitetsdeklarationerna på samtliga objekt.”

”Har skapat ett nytt kvalitetssystem med bland annat nya traktordirektiv som bygger på målbilderna.”

Tidigare har Skogsstyrelsen uttryckt behovet av att skogsbranschen tar fram likartade uppföljningssystem för att öka jämförbarheten mot myndighetens resultat¹². Det tycks finnas en gemensam grundinställning om att uppföljning är viktigt och att det också bör finnas likartade utgångspunkter för denna mellan branschen och Skogsstyrelsen. Exempel lyfts på samverkan kring uppföljning av hänsyn till kulturmiljöer. Det tycks fortfarande finnas en begränsad insyn i utvecklingen av Skogsstyrelsens nya hänsynsuppföljning från delar av skogsbranschen.

”Märker inte av Skogsstyrelsens uppföljning utöver i samband med avverkningsanmälan och formellt skydd.”

”Menar att Skogsstyrelsen måste bestämma mer detaljerade regler för att kunna följa upp.”

”Har inte så bra koll på Skogsstyrelsens uppföljning.”

”Har inte haft någon insyn i Skogsstyrelsens utveckling av nytt uppföljningssystem men efterlyser sådan information.”

”Synkar mot Skogsstyrelsens uppföljning mot kulturmiljöer med skalan påverkan - grov skada för att få jämförbarhet.”

”Arbetar mer långsiktigt med att utveckla metodik enligt hänsynsuppföljningen, det vill säga att det ska bli mer transparent och jämförbart.”

Kommunikation av målbilder för god miljöhänsyn

Den huvudsakliga kommunikationen av målbilderna inom skogsbranschen verkar vara via de utbildningar som genomförts. Målgrupperna har då i första hand varit fälttjänstemän och entreprenörer.

Det finns också exempel på initiativ att kommunicera målbilderna till enskilda skogsägare och där är den huvudsakliga kanalen den egna kund-/medlemstidningen. Andra initiativ har också förekommit till exempel filmer och trycksaker som behandlar målbilderna.

En central fråga för kommunikationen är hur man ser på ägarskapet till målbilderna. Här uppvisas en stor spridning i synsätt. Allt från att man betraktar målbilderna som enbart Skogsstyrelsens produkt och ansvar till att man betraktar dem som gemensamma mellan branschen och Skogsstyrelsen men där man gärna tar på sig huvudparten av ansvaret.

”Ser det som naturligt att Skogsstyrelsen äger målbildsbegreppet och att myndigheten behöver jobba mer med att konkretisera dessa via regionala exkursioner med skogsbruket.”

¹² Fridh, M. Broman, N., Dahlberg, A. m.fl. 2012. Hänsynsuppföljning – grunder. Rapport 10/2012. Skogsstyrelsen.

”Vi har inte deltagit aktivt i framtagandet av målbilderna. Vi tycker det mesta är rätt och rimligt att ställa oss bakom. Men vi har ändå viss distans och lite svårt att se dem som branschgemensamma målbilder.”

”Försöker poängtera att det är gemensamma målbilder för branschen och myndigheterna och ett sätt att hantera frihet under ansvar.”

”Vid köp kommuniceras målbilderna som en rekommendation och att de är branschens gemensamma målbilder.”

”Budskapet att det är våra och inte myndighetens målbilder har mottagits positivt.”

I intervjudelen som berörde kommunikation framkom också att det finns en konflikt mellan Skogsstyrelsens arbete med tillsyn och det gemensamma arbetet med målbilder.

”Tycker att det stöd som fanns när Skogsstyrelsen jobbade mer med rådgivning tidigare har försvunnit, nu handlar det mer om tillsyn.”

”Ser en konflikt mellan Skogsstyrelsens olika roller. Ena gången tas målbilder fram gemensamt med skogsbruket och nästa gång sker polisanmälningar via tillsynsverksamheten.”

”Ser en oro över att Skogsstyrelsen alltmer arbetar med uppföljning, tillsyn och driver rättsfall. Upplever det som att arbetet till exempel i målbildsförvaltningen är konstruktivt och att man är överens om hur miljöhänsyn ska tas. Men sen verkar Skogsstyrelsen i nästa led inte våga lita på detta utan vill använda andra instrument.”

”Saknar diskussionen om målbilder i förhållande till sektorsansvaret. Efterlyser den påbörjade rapporten om sektorsansvaret. Vill särskilt belysa de åtgärder som sektorn vidtagit sedan 1993.”

Det framkom också en viss oro för att målbildsarbetet (och även andra samverkansprocesser) inte involverar alla typer av aktörer i sektorn, att de mindre organisationerna inte behöver investera lika mycket resurser (främst tid) vilket i förlängningen kan påverka konkurrenssituationen.

Implementering hos Skogsstyrelsen

Rådgivning och kommunikation

Objektsvis dialog

Den objektsvisa dialogen har sedan förra årets redovisning i stort sett genomförts på samma sätt som tidigare år. En beskrivning av verksamheten återfinns i förra årets avrapportering¹³. Under 2016 deltog knappt 1 200 verksamma i skogsbruket, som var direkt involverade i planering och/eller utförandet av åtgärder i den typen av möten. Fördelningen på målgrupper var detta år 58 procent skogstjänstemän och 42 procent skogsarbetare/entreprenörer, i huvudsak skogsmaskinförare.

De objektsvisa dialogerna har fortsatt som en viktig del i implementeringen av målbilder och underhåll av samsyn på lokal nivå. Arbetet har dock skett i något mindre omfattning då många i målgruppen redan deltagit i aktiviteten vid något tillfälle tidigare perioder.

Informationsmaterial

För de nya målbilder som tillkommit under perioden (se tidigare beskrivning av den gemensamma förvaltningen) har nya faktablad tagits fram, som kompletterar de tidigare som finns tillgängliga som PDF-filer på Skogsstyrelsens webbplats¹⁴.

Under perioden har totalt 26 filmer om miljöhänsyn, skog och klimat, körskador, skogens sociala värden samt om skogens kulturarv tagits fram. De flesta filmerna är tre till fem minuter långa. Det finns också en film som mer allmänt beskriver själva målbildsarbetet. Filmerna finns på skogsstyrelsen.se¹⁵, på Skogsstyrelsens egen Youtube-kanal¹⁶, samt på skogskunskap.se¹⁷. Filmerna marknadsförs via bland annat olika nätverk och målbildsförvaltningen, samt via Skogsstyrelsens Facebook-sida under rubriken Veckans skogsbio¹⁸.

Skogsstyrelsens tidning Skogseko har i en artikel i nr 2/2016 ("Chefer lyfter miljöhänsynsfrågan"), rapporterat om arbetet med målbilder för god miljöhänsyn¹⁹, respektive informerat fortlöpande, till exempel i nr 4/2016 ("Målbilder för miljöhänsyn används), om den uppföljning som gjordes under 2016²⁰.

¹³ Claesson, S., Eriksson, A., Forsberg, O. m.fl. 2016. Implementering av målbilder för god miljöhänsyn. Meddelande 9/2016. Skogsstyrelsen.

¹⁴ Skogsstyrelsen. Målbilder för god miljöhänsyn. <https://www.skogsstyrelsen.se/mer-om-skog/malbilder-for-god-miljohansyn/> (Hämtad 2017-09-21).

¹⁵ Skogsstyrelsen. Filmer. 2017-06-07. www.skogsstyrelsen.se/mer-om-skog/filmer/ (Hämtad 2017-09-21).

¹⁶ YouTube. Skogsstyrelsen. www.youtube.com/user/Skogsstyrelsen (Hämtad 2017-09-21).

¹⁷ Skogskunskap. Filmer. 2017-05-15. www.skogskunskap.se/planera-skogsbruk/naturhansyn/filmer-om-naturhansyn/filmer-om-skogsbrukets-malbilder/ (Hämtad 2017-09-21).

¹⁸ Facebook. Skogsstyrelsen. www.facebook.com/Skogsstyrelsen/ (Hämtad 2017-09-21).

¹⁹ Skogsstyrelsen. Skogseko 2/2016. <http://dmweb.v-tab.se/webpages/Skogseko/SKEH-160002.html> (Hämtad 2017-09-21).

²⁰ Skogsstyrelsen. Skogseko 4/2016. <http://dmweb.v-tab.se/webpages/Skogseko/SKEH-160004.html> (Hämtad 2017-09-21).

Uppdragsverksamhet

Sedan 2014 finns produkten *Målbilder för god miljöhänsyn* att köpa via Skogsstyrelsens uppdragsverksamhet. Det är en endagsutbildning som vänder sig främst till tjänstemän och fältpersonal i den skogliga sektorn men även till entreprenörer, maskinförare och personal som arbetar med inventering och planering.

Vid förra årets redovisning rapporterades att 1 060 deltagare dittills genomgått utbildningen. Under det senaste året har Skogsstyrelsen inte sålt någon sådan utbildning. Tidigare i rapporten framgår det att skogsbranschen fortsatt haft stort fokus på utbildningar men då i egen regi eller med hjälp av konsulter.

Implementering av målbilder för god miljöhänsyn har i varierande grad påverkat även dessa produkter inom Skogsstyrelsens uppdragsverksamhet:

- Grön skogsbruksplan
- Skogliga utbildningar (Grundutbildning för skogsbrukare, Skogskunskap – en introduktion, Røjningens grunder – biologi och teknik, Skötsel av hänsynskrävande områden, Natur- och kulturmiljövård samt Skyddsdikning/dikesrensning)
- Bränning i skogsmark
- Miljövårdande skötselåtgärder

Inventering och statistik

Skogsstyrelsen har under det gångna året fortsatt utvecklingen av den nya hänsynsuppföljningen. Inventering av miljövärden före avverkning är fullt utbyggd och driftsatt. Inventering av lämnad hänsyn efter avverkning är under utveckling och driftsätts under hösten 2017.

Utveckling av system för beräkning och publicering av statistik påbörjas under hösten 2017.

Förankring av variabelinnehåll och metodik har skett genom återkommande möten med det rådgivande organet Skogsstyrelsens expertkommitté för skogliga uppföljningar²¹.

Från uppföljningen av hänsyn kulturmiljöer sker också en regelbunden återkoppling till inblandade aktörer vilket också bidrar till implementeringen.

En slutsats i förra årets avrapportering var att bandet mellan målbildförvaltningen och hänsynsuppföljningen behöver stärkas²². Åtgärder i denna riktning har vidtagits. En gemensam exkursion mellan expertkommittén för skogliga uppföljningar och samverkansgruppen för målbilder för god miljöhänsyn har arrangerats. Skogsstyrelsens inventeringsledare för hänsynsuppföljningen medverkar numera också regelbundet på samverkansgruppens möten.

²¹ Skogsstyrelsen. Rådgivande grupper. 2017-03-28. www.skogsstyrelsen.se/om-oss/organisation/radgivande-grupper/expertkommitten-for-skogliga-uppfoljningar/ (Hämtad 2017-09-21).

²² Claesson, S., Eriksson, A., Forsberg, O. m.fl. 2016. Implementering av målbilder för god miljöhänsyn. Meddelande 9/2016. Skogsstyrelsen.

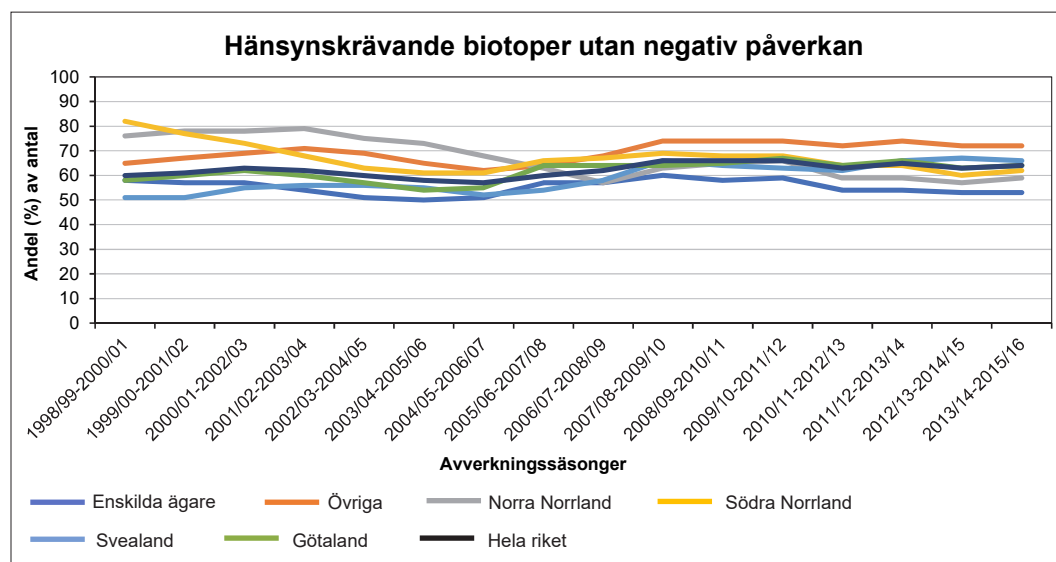
Uppmätt miljöhänsyn i skogsbruket

Resultaten som redovisas i detta kapitel kommer från Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning. Det är ett system som varit i drift sedan 1999 och resultaten redovisas som glidande treårsvärden avseende avverkningssäsonger. Uppföljningssystemet innehåller en inventering av miljövärden före avverkning och en bedömning av hänsynstagandet till dessa efter avverkning. Bedömningen görs för sex olika miljöfunktioner på en tregradig skala, ingen, liten samt stor negativ påverkan. Här redovisas andelen av antalet observationer per miljöfunktion som erhållit bästa betyget (utan negativ påverkan) fördelat på landsdel och ägarkategori. Systemet är under avveckling till förmån för den nya hänsynsuppföljningen vars utveckling beskrivits tidigare i rapporten.

För miljöfunktionen kulturmiljöer redovisas här också resultaten från en annan av Skogsstyrelsens inventeringar, Hänsynsuppföljning kulturmiljö. Denna inventering görs vid ett tillfälle, tre år efter avverkning och avser enbart kulturmiljöer.

Hänsynskrävande biotoper

För hänsynskrävande biotoper har uppföljningarna visat på en stabil nivå under lång tid där ungefär två av tre biotoper visas fullgod hänsyn vid förnygringsavverkning. Resultatet är liknande sett över de olika landsdelarna men påtagligt bättre hos övriga ägare jämfört med enskilda (72 procent respektive 53 procent i den senaste treårsperioden).

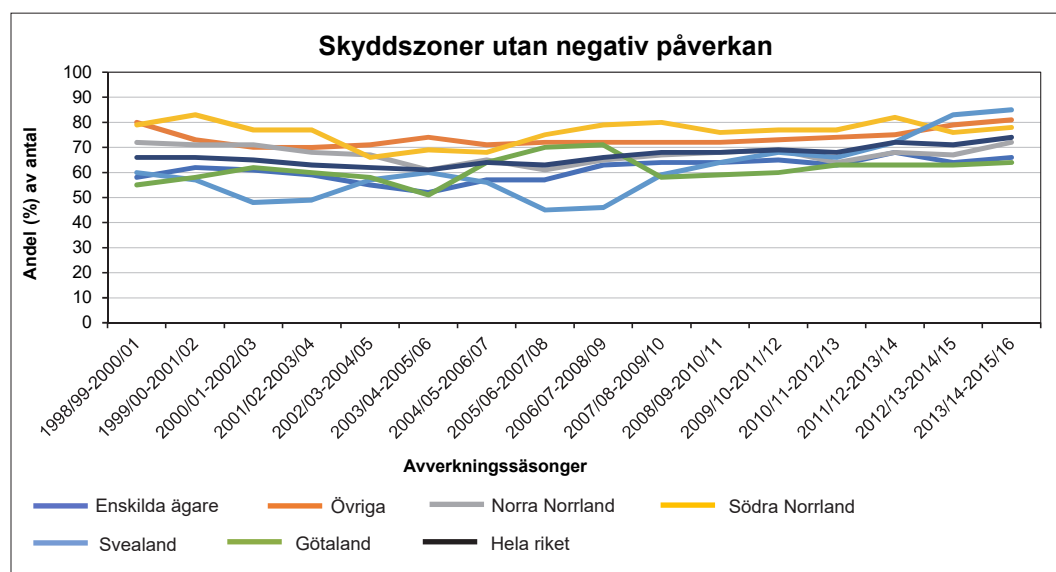

Figur 3. Andel av totalt antal hänsynskrävande biotoper som berörts av förnygringsavverkning och som inte utsatts för någon negativ påverkan. Källa: Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning

Skydds zoner

Under det senaste decenniet uppvisas en svag men positiv utveckling när det gäller hänsyn till skydds zoner. I senaste mätperioden var tre av fyra skydds zoner lämnade utan anmärkning. Resultaten för enskilda ägare samt landsdelen

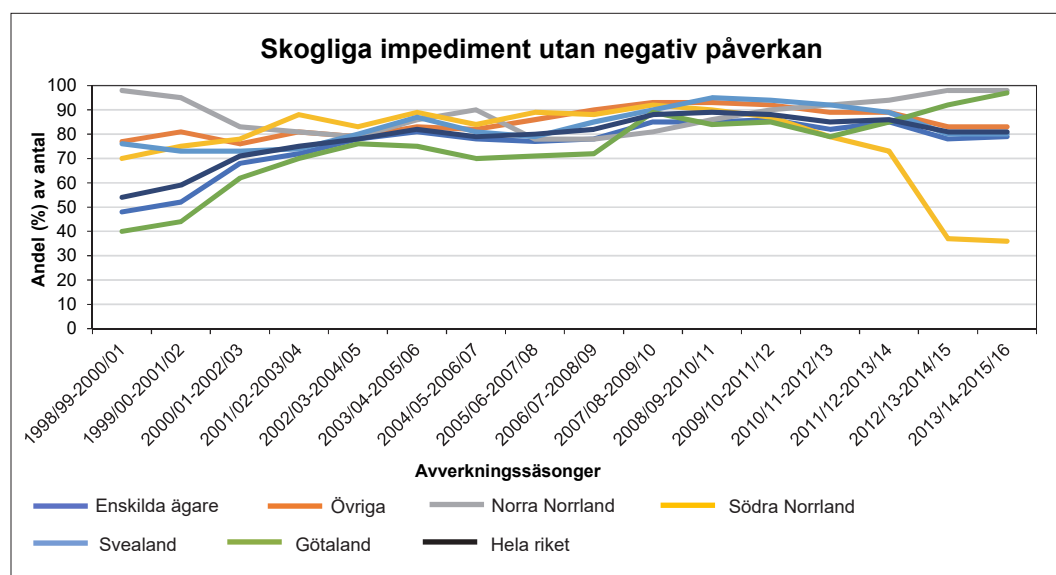
Götaland avviker något med sämre resultat och en mer neutral trend. Utvecklingen i Svealand har varit positiv under en lång period och där hittas nu de bästa resultaten från uppföljningen.

Figur 4. Andel av totalt antal skydds-zoner som berörts av föryngringsavverkning och som inte utsatts för någon negativ påverkan. Källa: Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning

Skogliga impediment

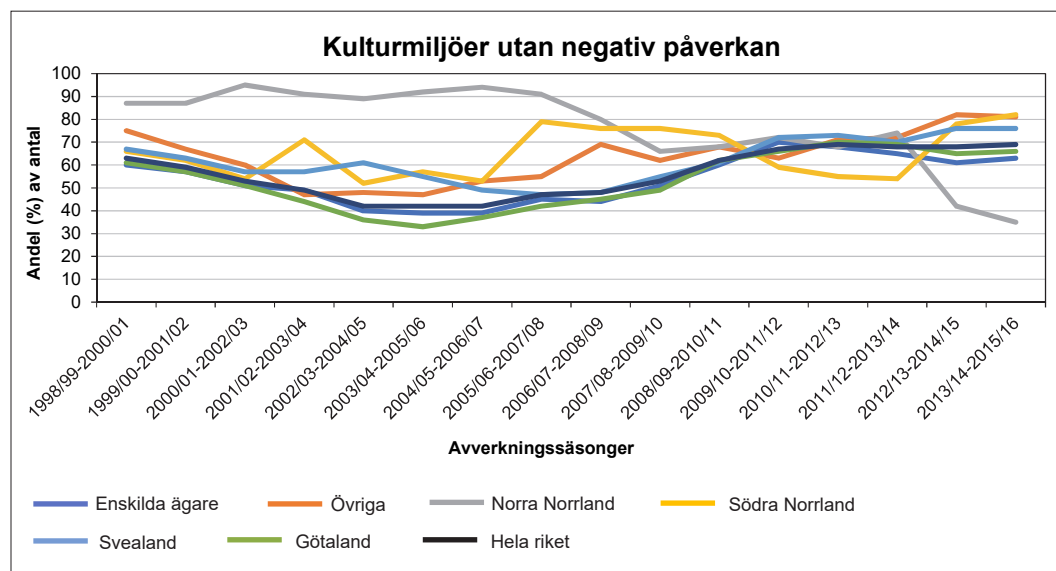
Generellt uppvisas god hänsyn till skogliga impediment, fyra av fem lämnas utan negativ påverkan i den senaste mätperioden. Ännu bättre resultat uppvisas i norra Norrland och Götaland. För södra Norrland uppvisas kraftigt försämrade resultat de senaste åren. Så snabba och kraftiga förändringar bör tolkas med stor försiktighet. De kommande årens inventeringar får visa om det är ett trendbrott eller en tillfällig förändring.

Figur 5. Andel av totalt antal skogliga impediment som berörts av föryngringsavverkning och som inte utsatts för någon negativ påverkan. Källa: Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning

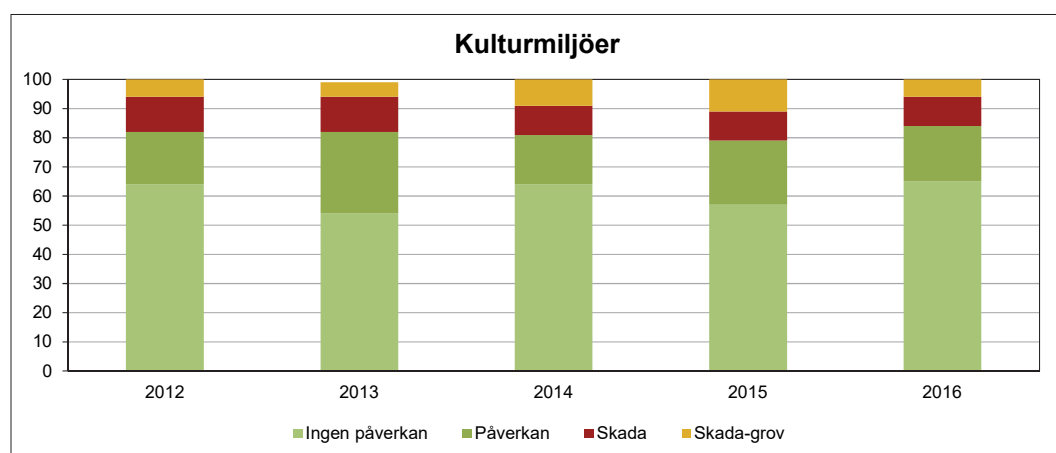
Kulturmiljöer

Vid uppföljningen som sker ett år efter avverkning har det i genomsnitt för landet varit ett fullgott hänsynstagande till 69 procent av kulturmiljöerna. Det är en stabil nivå för den senaste femårsperioden. Här syns en positiv trend för södra Norrland och en negativ trend för norra Norrland.

Figur 6. Andel av totalt antal kulturmiljöer som berörts av föryngringsavverkning och som inte utsatts för någon negativ påverkan. Källa: Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning

Den särskilt inriktade hänsynsuppföljningen för kulturmiljöer visar att var tredje kulturmiljö var påverkad vid inventeringen 2016. Sex procent klassades som grov skada.

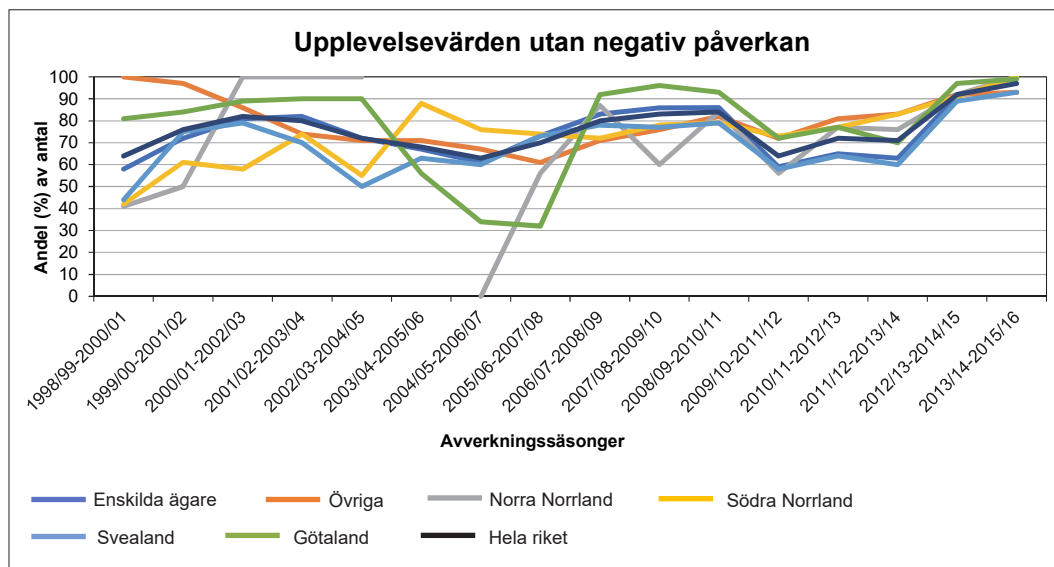

Figur 7. Andel av antalet kulturmiljöer som påverkats negativt i samband med föryngringsavverkning och efterföljande föryngringsåtgärder. Källa: Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning kulturmiljö

Upplevelsevärden

Med upplevelsevärden avses i hänsynsuppföljningen i första hand hänsyn till stigar och leder. Jämfört med till exempel hänsynskrävande biotoper och skyddszoner är detta mer ovanliga förekomster vilket gör att resultaten blir mer

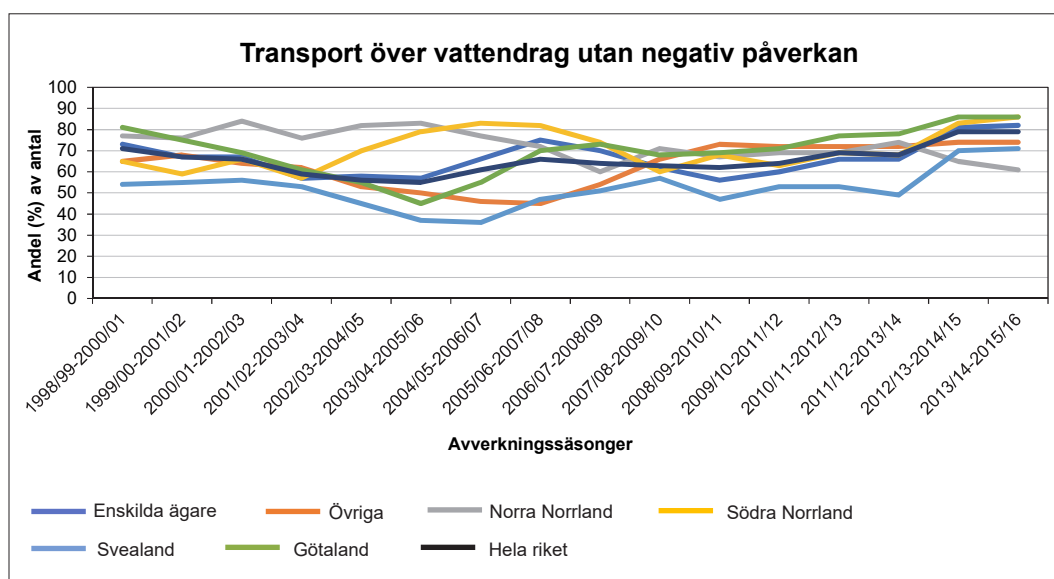
statistiskt osäkra vilket framgår av de ojämna kurvorna i figuren. För de senaste fem åren uppvisas en positiv trend för alla landsdelar och ägarkategorier. Det senaste mätvärdet visar att mindre än var tionde upplevelsevärde påverkas negativt vid föryngringsavverkning.

Figur 8. Andel av totalt antal upplevelsevärden som berörts av föryngringsavverkning och som inte utsatts för någon negativ påverkan. Källa: Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning

Transport över vattendrag

Vid ungefär fyra fall av fem sker transport över vattendrag i samband med föryngringsavverkning utan att det fått negativ påverkan på vattnet. Resultaten är likartade över landet. I Svealand har hänsynstagandet förbättrats och börjar närma sig riksgenomsnittet. För norra Norrland är trenden den motsatta.

Figur 9. Andel av totalt antal överfartsplatser över vattendrag gjorda i samband med föryngringsavverkning och som inte utsatts för någon negativ påverkan. Källa: Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning

Väl kända lagkrav och ökad samsyn om sektorsansvaret

Målbilder för god miljöhänsyn utvecklades inom ramen för den *Dialog om miljöhänsyn* som genomfördes 2011–2013. Utöver att ta fram utvecklade sätt att beskriva målbilder för god miljöhänsyn syftade dialogen till ökad samsyn om sektorsansvaret, väl kända lagkrav för miljöhänsyn samt uppföljningssystem som kan utgöra grunden för en fortsatt utvecklings- och läroprocess.

Även om det regeringsuppdrag som denna rapport behandlar inte specifikt efterfrågar någon avrapportering kring samsyn om sektorsansvaret eller väl kända lagkrav så är alla dessa delar av en helhet för att åstadkomma bättre miljöhänsyn i skogsbruket. Här nämns därför något kort om arbetet med dessa delar.

Väl kända lagkrav

I samband med *Dialog om miljöhänsyn* gjordes en översyn av föreskrifter och allmänna råd för 30 § SvL^{23,24}. Sedan dess har Skogsstyrelsen arbetat med att göra lagkraven väl kända genom ett skarpare tillsynsarbete. Antalet förelägganden och förbud om miljöhänsyn har ökat varje år från 2011 till 2016. Även antalet vägledning om miljöhänsyn och råd angående Natura 2000 ökade under flera år men minskade något under 2016²⁵. Skogsstyrelsens arbete med planering, uppföljning och utvärdering av tillsynsverksamheten är från och med 2017 reglerad i en särskild förordning. I slutet av 2016 redovisade Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket sitt gemensamma projekt om artskydd i skogen och sedan ett drygt år tillbaka finns framtagna riktlinjer för handläggning av artskyddsärenden i skogen²⁶. Under 2016 fattades 84 stycken så kallade artskyddsbeslut²⁵.

Ökad samsyn om sektorsansvaret

I slutfasen av Skogsstyrelsens projekt *Dialog om miljöhänsyn* genomfördes i slutet av 2012 en strukturerad dialog med besök till ett tjugotal skogsföretag och intressenter. Fokus låg på miljöhänsyn i skogsbruket. En slutsats Skogsstyrelsen drog från dessa dialogmöten var att arbetssättet med en strukturerad sektorsdialog med ett urval företag och intressenter har stor potential för framtiden. Sedan dess har Skogsstyrelsen arbetat med denna dialogform både på nationell och lokal nivå.

Hösten 2016 redovisade Skogsstyrelsen en sammanställning av de erfarenheter och slutsatser som myndigheten drog av 2014 och 2015 års sektorsdialoger²⁷. En

²³ Kock Hansson, G. 2011. Översyn av föreskrifter och allmänna råd för 30 § SvL – Del 1. Meddelande 6/2011. Skogsstyrelsen.

²⁴ Kock Hansson, G. 2014. Översyn av föreskrifter och allmänna råd för 30 § SvL – Del 2. Meddelande 1/2014. Skogsstyrelsen.

²⁵ Skogsstyrelsen 2017 Årsredovisning 2016.

²⁶ Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen 2016. Gemensamma riktlinjer för handläggning av artskyddsärenden i skogsbruket. Version 1.1 2016–07–05.

²⁷ Wide, R., Sollander, E. & Ekberg, L. 2016. Sektorsdialog 2014 och 2015. Meddelande 6/2016. Skogsstyrelsen.

av slutsatserna var att det fortfarande finns oklarheter i sektorsansvarets innebörd när det gäller miljöhänsyn.

En möjlig orsak till dessa oklarheter är en ibland förekommande förväntan på en kvantifierad nivåläggning av sektorsansvaret. Ett sådant synsätt riskerar att leda till en statisk verksamhet. En alternativ mer dynamisk ansats vore att se sektorsansvaret som en pågående förflyttning som drivs av dialog och ständigt lärande och utveckling.

Diskussion och slutsatser

Här diskuteras den information som framkommit i arbetet och Skogsstyrelsen drar några slutsatser. Skogsstyrelsen väljer att inte rikta särskilda förslag adresserade till berörd aktör men ser samverkansgruppen för förvaltning av målbilder för god miljöhänsyn som en viktig mottagare. Inte minst inför det kommande arbetet med kontrollstation för målbildsarbetet.

Denna redovisning av hur arbetet med implementeringen av målbilder för god miljöhänsyn fortgår behandlar i första hand vad som hänt under det senaste året. Det har inte skett några omvälvande förändringar i inställningen till målbildsarbetet vare sig hos Skogsstyrelsen, branschen eller hos andra intressenter. De slutsatser som Skogsstyrelsen drog i förra årets avrapportering kan därför anses giltiga även i år. Dessa båda avrapporteringar har istället använt olika metoder för att fånga arbetet och de bör läsas parallellt för att få en helhetsbild av implementeringsarbetet.

Den övergripande bilden är att branschen fortsatt gör stora insatser för att implementera målbilderna i sin dagliga verksamhet, inte minst genom kraftfulla utbildningsinsatser. Skogsstyrelsen har också fortsatt arbetet med att sprida information om målbildsarbetet till exempel genom videofilmer som sprids i sociala medier. I den gemensamma förvaltningen av målbilderna har man enats om ytterligare målbilder och revideringar av tidigare samt har en ambition att fortsätta utveckla fler målbilder.

I vissa delar ser vi också att målbilderna är på god väg att också etableras som norm. Till exempel institutionaliseras arbetet genom regelverken för PEFC och FSC. Vi ser också aktörer poängtera enhetlighet och att vissa lämna hänsyn utifrån vissa målbilder mer eller mindre börjar bli en vana snarare än ett medvetet agerande.

Skogsstyrelsen har fortsatt stor tilltro till målbildsarbetet. Vi bedömer att det finns fortsatt en stark vilja i branschen att arbeta med målbilderna. Vi ser också att målbilderna är på god väg att etableras som norm i skogssektorns arbete med miljöhänsyn.

Bakgrunden till målbildsarbetet är att Skogsstyrelsen i ett arbete 2011 pekade ut flera orsaker till bristande miljöhänsyn²⁸. Det handlade bland annat om att skogsbruket och Skogsstyrelsen hade olika målbilder för vad som är god miljöhänsyn, att det fanns oklarheter i lagens krav samt bristande förtroende för uppföljningssystemet. Det ledde sedan fram till en dialog om miljöhänsyn som genomfördes 2011–2013 och som behandlade alla dessa delar.

I de respondentintervjuer som genomförts inom ramen för detta regeringsuppdrag framkommer att det finns en potentiell konflikt mellan dessa olika delar av den helhet som ska leda till förbättrad miljöhänsyn i skogsbruket.

²⁸ Claesson, S. m.fl. Skogs- och miljöpolitiska mål – brister, orsaker och förslag på åtgärder. Meddelande 2/2011. Skogsstyrelsen.

Skogsstyrelsen menar att det inte finns något motsatsförhållande mellan att myndigheten arbetar aktivt med tillsyn enligt 30 § SvL och samtidigt stödjer frivilliga åtgärder inom ramen för sektorsansvaret som till exempel målbildsarbetet. Aktiv tillsyn tydliggör lagens krav och är en förutsättning för ett hänsynstagande som i genomsnitt ligger över lagens krav, i linje med sektorsansvaret inom skogspolitiken. Även för att certifieringssystemen, FSC och PEFC, ska kunna uttrycka det mervärde de ger inom skogspolitiken behöver lagens krav vara tydliga.

Implementeringen av målbilder bör ses som en del av en större helhet i arbetet att nå förbättrad miljöhänsyn i skogsbruket. Varje ingående del bör adressera sitt specifika problem och insatserna bör förstärka varandra snarare än konkurrera.

Bakgrunden till framtagandet av målbilderna var att Skogsstyrelsen och skogsbranschen hade olika syn på hur hänsynstagande vid skogliga åtgärder skulle ske. Därför utvecklades gemensamma målbilder via en dialogprocess. För att fortsätta på den vägen skapades också en gemensam förvaltning av målbilderna via en samverkansgrupp bestående av representanter för Skogsstyrelsen och för olika skogsbruksorganisationer. I arbetet med denna rapport har det bland olika organisationer i skogsbranschen framkommit en stor spridning i synsätt på ägarskapet och ansvaret för målbilderna. Allt från att man betraktar målbilderna som enbart Skogsstyrelsens produkt och ansvar till att man betraktar dem som gemensamma mellan branschen och Skogsstyrelsen men där man gärna tar på sig huvudparten av ansvaret.

Det behövs en större enighet i skogsbranschen och hos Skogsstyrelsen om ansvarsfördelningen för implementering och kommunikation av målbilder för god miljöhänsyn.

Skogsbranschen har hittills gjort stora investeringar i utbildning av personal. Det finns åtskilliga exempel på att skogsbranschen nu börjat implementera målbilderna i befintliga utbildningsstrukturer. Utbildningarna sker också i allt större grad utan Skogsstyrelsens ledning eller medverkan. Det borgar för en långsiktighet med återkommande repetitioner och utbildning av nyanställd personal. En liten risk finns att målbilderna hamnar i konkurrens med andra ämnen som också kräver utbildningsresurser.

Uppföljning av miljöhänsyn bygger huvudsakligen på befintliga strukturer med revisioner och egenkontroll. Här finns enstaka exempel på att dessa anpassats utifrån målbilderna och det finns en risk för bristande samstämmighet mellan planering av åtgärder och uppföljning av desamma.

Skogsstyrelsen ser det som positivt att implementering av målbilder och uppföljning av miljöhänsyn byggs in i befintliga strukturer eftersom det säkerställer den långsiktighet som är viktig i målbildsarbetet.

Det går ännu inte förvänta sig att implementeringen av målbilderna ska ge utslag i resultaten från Skogsstyrelsens hänsynsuppföljning. Resultatet för den senaste mätperioden motsvarar visserligen perioden efter att projektet Dialog om miljöhänsyn avslutats. Men som vi visat tidigare i denna rapport pågår fortfarande utbildningar av fälttjänstemän och entreprenörer. Resultaten är också hämtade ur Skogsstyrelsens befintliga uppföljningssystem vars instruktion bara i begränsad del påverkats av målbilderna. Den nya hänsynsuppföljningen har driftsatts men har ännu inte hunnit börjat leverera resultat.

För de sex olika miljöhänsynsparametrar som följs upp uppvisas för de senaste åren en neutral eller för några funktioner en svagt positiv trend. Resultaten blir dock mer svårtolkade när de bryts ned geografiskt eller utifrån ägarkategori. Resultaten är lämpade för att följa den övergripande trenden men är svåra att tillämpa i en lärandeprocess.

I förra årets redovisning konstaterades att Skogsstyrelsen och skogsbruket behöver kommunicera mer kring utvecklingen av nya uppföljningssystem samt stärka samverkan mellan hänsynsuppföljning och målbildförvaltning. Vi kan nu se att åtgärder har vidtagits för att stärka denna samverkan. Det finns fortfarande kvar ett problem med bristande insyn från de delar av skogsbruket som inte ingår i de två berörda rådgivande organen.

Hänsynsuppföljningen redovisar övergripande ingen tydlig riktning på hänsynstagandet. Det är önskvärt att den nya hänsynsuppföljningen kan leverera underlag till lärande analyser i syfte att förbättra hänsynstagandet. Utvecklingen av uppföljningssystem behöver förankras bredare i skogssektorn än vad som nu är fallet.

Litteratur/källförteckning

- Andersson, E., Andersson, M., Birkne, Y. m.fl. 2013. Målbilder för god miljöhänsyn. En delleverans från Dialog om miljöhänsyn. Rapport 5/2013. Skogsstyrelsen.
- Andersson, E., Andersson, M., Blomquist, S. m.fl. 2016. Nya och reviderade målbilder för god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder. Rapport 12/2016. Skogsstyrelsen.
- Claesson, S. m.fl. 2001. Skogs- och miljöpolitiska mål – brister, orsaker och förslag på åtgärder. Meddelande 2/2011. Skogsstyrelsen.
- Claesson, S., Eriksson, A., Forsberg, O. m.fl. 2016. Implementering av målbilder för god miljöhänsyn. Meddelande 9/2016. Skogsstyrelsen.
- Esaiasson, P., Giljam, M., Oscarsson, H., Towns, A. & Wägnerud, L. 2017. Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad. Femte upplagan. Stockholm: Wolter Kluwer Sverige AB.
- Finnemore, M. & Sikink, K. 1998. International Norm Dynamics and Political Change. *International Organization* 52, 4, Autumn 1998, s 887–917
- Fridh, M. Broman, N., Dahlberg, A. m.fl. 2012. Hänsynsuppföljning – grunder. Rapport 10/2012. Skogsstyrelsen.
- Kock Hansson, G. 2011. Översyn av föreskrifter och allmänna råd för 30 § SvL – Del 1. Meddelande 6/2011. Skogsstyrelsen.
- Kock Hansson, G. 2014. Översyn av föreskrifter och allmänna råd för 30 § SvL – Del 2. Meddelande 1/2014. Skogsstyrelsen.
- Naturvårdsverket 2016. Miljömålen. Årlig uppföljning av Sveriges miljökvalitetsmål och etappmål 2016. Rapport 6707.
- Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen 2016. Gemensamma riktlinjer för handläggning av artskyddsärenden i skogsbruket. Version 1.1 2016–07–05.
- Regeringskansliet 2014. Miljödepartementet. Regeringsbeslut M2014/593/Nm. Etappmål för biologisk mångfald och ekosystemtjänster.
- Regeringskansliet 2017. Miljö- och energidepartementet. Biologisk mångfald och ekosystemtjänster. Kontrollstation 2016. Departementsskrivelse Ds 2017:32.
- Skogsstyrelsen 2017. Årsredovisning 2016.
- Wide, R., Sollander, E. & Ekberg, L. 2016. Sektorsdialog 2014 och 2015. Meddelande 6/2016. Skogsstyrelsen

Internetkällor (kronologisk ordning i rapporten)

- Skogsstyrelsen. Rådgivande grupper. 2017–03–28. www.skogsstyrelsen.se/om-oss/organisation/radgivande-grupper/samverkansgrupp-for-forvaltning-av-malbilder-for-god-miljohansyn/ (Hämtad 2017–09–21).
- Skogsstyrelsen. Målbilder för god miljöhänsyn. www.skogsstyrelsen.se/mer-om-skog/malbilder-for-god-miljohansyn/ (Hämtad 2017–09–21).
- Skogsstyrelsen. Filmer. 2017–06–07. www.skogsstyrelsen.se/mer-om-skog/filmer/ (Hämtad 2017–09–21).
- YouTube. Skogsstyrelsen. www.youtube.com/user/Skogsstyrelsen (Hämtad 2017–09–21).
- Skogskunskap. Filmer. 2017–05–15. www.skogskunskap.se/planera-skogsbruk/naturhansyn/filmer-om-naturhansyn/filmer-om-skogsbrukets-malbilder/ (Hämtad 2017–09–21).
- Facebook. Skogsstyrelsen. www.facebook.com/Skogsstyrelsen/ (Hämtad 2017–09–21).
- Skogsstyrelsen. Skogseko 2/2016. <http://dmweb.v-tab.se/webpages/Skogseko/SKEH-160002.html> (Hämtad 2017–09–21).
- Skogsstyrelsen. Skogseko 4/2016. <http://dmweb.v-tab.se/webpages/Skogseko/SKEH-160004.html> (Hämtad 2017–09–21).
- Skogsstyrelsen. Rådgivande grupper. 2017–03–28. www.skogsstyrelsen.se/om-oss/organisation/radgivande-grupper/expertkommitten-for-skogliga-uppfoljningar/ (Hämtad 2017–09–21).

Bilagor

Bilaga 1 Intervjurespondenter	58
--------------------------------------	-----------

Bilaga 1

Intervjurespondenter

John Andersson Gull, AB Karl Hedin

Tony Axelsson, VIDA Skog

Stefan Bleckert, Sveaskog

Kalle Brammås, Mellanskog

Jonas Eriksson, Norra skogsägarna

Sören Gejbo, Edsele Såg AB

Mattias Magnusson, Växjö stift

Olov Norgren, Holmen Skog

Anders Ringsell, Martinsons Såg AB

Gisela Åberg, Malung-Sälens kommun

Av Skogsstyrelsen publicerade Rapporter:

- 2012:1 Kommunikationsstrategi för Renbruksplan
 2012:2 Förstudierapport, dialog och samverkan mellan skogsbruk och rennärning
 2012:3 Hänsyn till kulturmiljöer – resultat från P3 2008–2011
 2012:4 Kalibrering för samsyn över myndighetsgränserna avseende olika former av dikningsåtgärder i skogsmark
 2012:5 Skogsbrukets frivilliga avsättningar
 2012:6 Långsiktiga effekter på vattenkemi, öringsbestånd och bottenfauna efter ask- och kalkbehandling i hela avrinningsområden i brukad skogsmark – utvärdering 13 år efter åtgärder mot försurning
 2012:7 Nationella skogliga produktionsmål – Uppföljning av 2005 års sektorsmål
 2012:8 Kommunikationsstrategi för Renbruksplan – Är det en fungerande modell för samebyarna vid samråd?
 2012:9 Ökade risker för skador på skog och åtgärder för att minska riskerna
 2012:10 Hänsynsuppföljning – grunder
 2012:11 Virkesproduktion och inväxning i skiktad skog efter höggallring
 2012:12 Tillståndet för skogsgenetiska resurser i Sverige. Rapport till FAO
 2013:1 Återväxtstöd efter stormen Gudrun
 2013:2 Förändringar i återväxtkvalitet, val av förnyingsmetoder och trädslagsanvändning mellan 1999 och 2012
 2013:3 Hänsyn till forn- och kulturlämningar – Resultat från Kulturpolytaxen 2012
 2013:4 Hänsynsuppföljning – underlag inför detaljerad kravspecifikation, En delleverans från Dialog om miljöhänsyn
 2013:5 Målbilder för god miljöhänsyn – En delleverans från Dialog om miljöhänsyn
 2014:1 Effekter av kvävegödsling på skogsmark – Kunskaps sammanställning utförd av SLU på begäran av Skogsstyrelsen
 2014:2 Renbruksplan – från tanke till verklighet
 2014:3 Användning och betydelsen av RenGIS i samrådsprocessen med andra markanvändare
 2014:4 Hänsynen till forn- och kulturlämningar – Resultat från Hänsynsuppföljning Kulturmiljöer 2013
 2014:5 Förstudie – systemtillsyn och systemdialog
 2014:6 Renbruksplankoncept – ett redskap för samhällsplanering
 2014:7 Förstudie – Artskydd i skogen – Slutrapport
 2015:1 Miljöövervakning på Obsytorna 1984–2013 – Beskrivning, resultat, utvärdering och framtid
 2015:2 Skogsmarksgödsling med kväve – Kunskaps sammanställning inför Skogsstyrelsens översyn av föreskrifter och allmänna råd om kvävegödsling
 2015:3 Vegetativt förökat skogsodlingsmaterial
 2015:4 Global framtida efterfrågan på och möjligt utbud av virkesråvara
 2015:5 Satellitbildskartering av lämnad miljöhänsyn i skogsbruket – en landskapsansats
 2015:6 Lägsta ålder för förnyingsavverkning (LÅF) – en analys av följderna av att sänka åldrarna i norra Sverige till samma nivå som i södra Sverige
 2015:7 Hänsynen till forn- och kulturlämningar – Resultat från Hänsynsuppföljning Kulturmiljöer 2014
 2015:8 Uppföljning av skogliga åtgärder längs vattendrag för att gynna lövträd och lövträdsetablering.
 2015:9 Ångermanälvsprojektet – förslag till miljöförbättrande åtgärder i mellersta Ångermanälven och nedre Fjällsjöälven
 2015:10 Skogliga konsekvensanalyser 2015–SKA 15
 2015:11 Analys av miljöförhållanden – SKA 15
 2015:12 Effekter av ett förändrat klimat–SKA 15
 2015:13 Uppföljning av skogliga åtgärder längs vattendrag för att gynna lövträd och lövträdsetablering
 2016:1 Uppföljning av biologisk mångfald i skog med höga naturvärden – Metodik och genomförande
 2016:2 Effekter av klimatförändringar på skogen och behov av anpassning i skogsbruket
 2016:4 Alternativa skogsskötselmetoder i Vildmarksriket – ett pilotprojekt
 2016:5 Hänsyn till forn- och kulturlämningar – Resultat från Hänsynsuppföljning Kulturmiljöer 2015
 2016:6 METOD för uppföljning av miljöhänsyn och hänsyn till rennärningen vid stubbskörd
 2016:7 Nulägesbeskrivning om nyckelbiotoper
 2016:8 Möjligheter att minska stabilitetsrisker i raviner och slänter vid skogsbruk och exploatering – Genomgång av ansvar vid utförande av skogliga förändringar, ansvar för tillsyn samt ansvar vid inträffad skada

2016:10	Möjligheter att minska stabilitetsrisker i raviner och slänter vid skogsbruk och exploatering – Metodik för identifiering av slänter och raviner känsliga för vegetationsförändringar till följd av skogsbruk eller exploatering
2016:12	Nya och reviderade målbilder för god miljöhänsyn – Skogssektors gemensamma målbilder för god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder
2016:13	Målanpassad ungskogsskötsel
2016:14	Översyn av Skogsstyrelsens beräkningsmodell för bruttoavverkning
2017:2	Alternativa skötselmetoder i Råndalen – Ett projekt i Härjedalen
2017:4	Biologisk mångfald i nyckelbiotoper – Resultat från inventeringen – ”Uppföljning biologisk mångfald” 2009–2015
2017:5	Utredning av skogsvårdslagens 6 §
2017:6	Skogsstyrelsens återväxtuppföljning – Resultatet från 1999–2016
2017:7	Skogsträdens genetiska mångfald: status och åtgärdesbehov
2017:8	Skogsstyrelsens arbete för ökad klimatanpassning inom skogssektorn – Handlingsplan

Av Skogsstyrelsen publicerade Meddelanden:

2012:1	Förslag på regelförenklingar i skogsvårdslagstiftningen
2012:2	Uppdrag om nationella bestämmelser som kompletterar EU:s timmerförordning
2012:3	Beredskap vid skador på skog
2013:1	Dialog och samverkan mellan skogsbruk och rennärning
2013:2	Uppdrag om förslag till ny lagstiftning om virkesmätning
2013:3	Adaptiv skogsskötsel
2013:4	Ask och askskottsjukan i Sverige
2013:5	Förstudie om ett nationellt skogsprogram för Sverige – Förslag och ställningstaganden
2013:6	Förstudie om ett nationellt skogsprogram för Sverige – omvärldsanalys
2013:7	Ökad jämställdhet bland skogsägare
2013:8	Naturvårdsavtal för områden med sociala värden
2013:9	Skogens sociala värden – en kunskapssammanställning
2014:1	Översyn av föreskrifter och allmänna råd till 30 § SvL – Del 2
2014:2	Skogslandskapets vatten – en lägesbeskrivning av arbetet med styrmedel och åtgärder
2015:1	Förenkling i skogsvårdslagstiftningen – Redovisning av regeringsuppdrag
2015:2	Redovisning av arbete med skogens sociala värde
2015:3	Rundvirkes- och skogsbränslebalanser för år 2013 – SKA 15
2015:4	Renskogsavtal och lägesbeskrivning i frågöet om skogsbruk–rennärning
2015:6	Utvärdering av ekonomiska stöd
2016:1	Kunskapsplattform för skogsproduktion – Tillståndet i skogen, problem och tänkbara insatser och åtgärder
2016:2	Analys av hur Skogsstyrelsen verkar för att miljömålen ska nås
2016:3	Delrapport - Främja anställning av nyanlända i de gröna näringarna och naturvärden
2016:4	Skogliga skattningar från laserdata
2016:5	Kulturarv i skogen
2016:6	Sektorsdialog 2014 och 2015
2016:7	Adaptiv skogsskötsel 2013–2015
2016:8	Agenda 2030 – underlag för genomförande - Ett regeringsuppdrag
2016:9	Implementering av målbilder för god miljöhänsyn
2016:10	Gemensam inlämningsfunktion för skogsägare
2016:11	Samlad tillsynsplan 2017
2017:1	Skogens sociala värden i Skogsstyrelsens rådgivning och information
2017:2	Främja nyanländas väg till anställning i de gröna näringarna och naturvärden
2017:3	Regeringsuppdrag om jämställdhet i skogsbruket
2017:4	Avrapportering av regeringsuppdrag om frivilliga avsättningar

Beställning av Skogsstyrelsens publikationer

Skogsstyrelsen,
Böcker och Broschyrer
551 83 JÖNKÖPING
Telefon: 036 – 35 93 40
växel 036 – 35 93 00
fax 036 – 19 06 22
e-post: bocker@skogsstyrelsen.se

Under 2017 slås Skogsstyrelsens publikationer Rapport och Meddelande ihop till en med namnet Rapport. De publiceras och kan laddas ner på Skogsstyrelsens webbplats:
www.skogsstyrelsen.se/om-oss/publikationer/
Äldre publikationer kan beställas eller laddas ner i webbutiken:
<http://shop.skogsstyrelsen.se/sv/publikationer/>

Skogsstyrelsen publicerar dessutom foldrar, broschyrer, böcker med mera inom skilda skogliga ämnesområden. Skogsstyrelsen är också utgivare av tidningen Skogseko.

Målbilder för god miljöhänsyn har utvecklats gemensamt inom skogssektorn. Skogsstyrelsen redovisar här hur arbetet med implementering av dessa målbilder fortlöper hos myndigheten, branschen och hos andra intressenter. Skogsstyrelsen bedömer att det finns en fortsatt stark vilja i branschen att arbeta med målbilderna. Slutsatsen är att dessa målbilder är på god väg att etableras som norm i skogsbranschens arbete med miljöhänsyn.